

# ДЪЛГИТЕ ВЪЛНИ НА КОНДРАТИЕВ В СРЕДНА ЕВРОПА – ЦЕННОСТНИ ПОКАЗАТЕЛИ

Проф. д.с.н. Георги Найденов, доц. д-р Калоян Харалампиев

*Резюме:* Настоящата статия представя резултати от изследване на цикличността на икономическото развитие на страните от Средна Европа – Чехословакия, Полша и Унгария. Основната цел е да се установи има, или няма, дълги вълни на Кондратиев в тяхното икономическо развитие. Анализираме пет динамични реда: индекси на заплатите в индустрията в Чехословакия; индекси на нетния материален продукт в Чехословакия и индекси на цените в Чехословакия, Полша и Унгария. Несъмнено е наличието на дълги вълни на Кондратиев в икономическото развитие на трите страни. Освен дългите вълни на Кондратиев има и всички други видове вълни присъщи на капиталистическия начин на производство – вълните на Меншиков, на Кузнец и на Жугляр. Липсват единствено късите вълни на Китчин, свързани с оборота на търговския капитал. Между трите ценностни показателя в Чехословакия има висока степен на синхронност. От трите показателя има само един и в трите страни – индексите на цените. Може убедено да се каже, че динамиката на конюнктурата на цените при трите страни е в пълна синхронност. Двата пълни цикъла на трите страни са синхронни с четвърти и пети цикъл на световната икономическа конюнктура. Наличието на дълги вълни на Кондратиев, тяхната синхронност помежду им, а също и синхронността им с динамиката на световната конюнктура ни позволява да твърдим, че динамиката на икономическото развитие на страните с централизиран национален капитал (съветски тип държавен капитализъм), не се отличава принципно от динамиката на страните с децентрализиран национален капитал.

*Ключови думи:* цикличност на икономическото развитие, дългите вълни на Кондратиев, социализъм, капитализъм, заплати в индустрията, индекси на цените, нетен материален продукт

## **1. Цел, задачи и работна хипотеза на изследването**

Настоящата статия представя резултати от изследване на цикличността на икономическото развитие на страните от Средна Европа – Чехословакия, Полша и Унгария. Това изследване е етап от продължаващото вече пет години изследване на цикличността на икономическото развитие на европейските „социалистически“ страни. Въпреки че даваме данните за всички видове вълни, анализът е съсредоточен върху **дългите вълни на Кондратиев. Основната ни**

цел е да установим има, или няма, дълги вълни на Кондратиев в икономическото развитие на Чехословакия, Полша и Унгария. **Работната ни хипотеза** е, че можем да очакваме наличието на дълги вълни, тъй като начина на производство в така наречените „социалистически“ страни е **капиталистически** и би трябвало дългите вълни, като една от основните характеристики на капиталистическия начин на производство, да се проявяват и при съветския тип държавен капитализъм<sup>1</sup>.

**Основните задачи** на изследването са две: а) да се установи има ли дълги вълни и да се направи анализ на техните особености; б) да се направи анализ на синхронността на дългите вълни в трите страни – първо, на вълните по трите показателя във всяка страна поотделно; второ, на еднаквите показатели във трите страни едновременно; трето, динамиката на индикаторите с динамиката на световната конюнктура.

## 2. Статистически данни

Нашата първоначална идея беше в статията да представим изследване върху три ценностни показателя – индекси на заплатите в индустрията, индекси на цените на дребно и нетен материален продукт за трите средноевропейски държави. Основният източник на данни беше книгата на В. R. Mitchell “International Historical Statistics Europe 1750-1988” (Mitchell 1992).

При дигитализацията на данните обаче се натъкнахме на следните проблеми:

(1) В Чехословакия данните за индексите на заплатите в индустрията са разделени на четири времеви отрязъка – 1918-1936, 1938-1947, 1948-1970 и

---

<sup>1</sup> Работната ни хипотеза изхожда от разработената относно страните с централизиран национален капитал и авторитарни политически режими и публикувана в монографията „Какво става“ през 1991 година от Г. Найденов парадигма „буржоазна революция, държавен капитализъм, групово собствено“ (Виж Найденов 1991, а също и Найденов 2003.). Болшевишката революция в Русия, септемврийската революция 1944 година в България, и всички други революции от този тип, се разглеждат като буржоазни революции (в някои случаи вторични – като в Русия и България), които дават силен тласък на утвърждаването на капиталистическия начин на производство; в резултат от тези революции възниква нов тип държавен капитализъм – съветски държавен капитализъм, който е основната форма на държавен капитализъм през XX век; държавната собственост е специфичен вид групово собствено – средствата за производство са собственост на номенклатурата на управляващата партия. За разлика от теориите за модернизацията и от теориите за „предадената революция“, тази парадигма разглежда възникването на съветския държавен капитализъм като естествен и закономерен процес, който, както всеки друг етап в развитието на капитализма има възходяща и след това низходяща фаза и закономерно в края на 80-те години премина в следващата форма на държавен капитализъм.

1970-1988 година. Както се вижда само за последните два времеви отрязъка разполагаме с данни за една обща година, което ни позволява да обвържем тези отрязъци в общ динамичен ред. За останалите два отрязъка обаче не разполагаме с данни за обща година.

(2) В Чехословакия данните за индексите на цените на дребно са разделени на три времеви отрязъка – 1923-1948, 1953-1965 и 1965-1988 година. Тук липсват данни за по-дълъг период, което не позволява обвързването на първия и втория времеви отрязъци.

(3) В Чехословакия данните за нетния материален продукт са разделени на шест времеви отрязъка – 1920-1937<sup>2</sup>, 1948-1960, 1960-1966, 1966-1975, 1975-1985 и 1985-1988 година. Тук липсват данни за дълъг период, което не позволява обвързването на първия и втория времеви отрязъци.

(4) В Полша данните за индексите на заплатите в индустрията са разделени на три времеви отрязъка – 1925-1938, 1950-1970 и 1970-1988 година. Тук липсват данни за дълъг период, което не позволява обвързването на първия и втория времеви отрязъци.

(5) В Полша данните за индексите на цените на дребно са разделени на три времеви отрязъка – 1924-1948, 1948-1965 и 1965-1988 година. Тук имаме общи години и за трите времеви отрязъка, което позволява те да се обединят в един общ динамичен ред. Единствената особеност на данните е, че индексите на цените на дребно за периода 1945-1948 година се отнасят единствено за района на Варшава (Mitchell 1992: 849, 851).

(6) В Полша данните за нетния материален продукт са разделени на пет времеви отрязъка – 1947-1970, 1970-1975, 1975-1980, 1980-1984 и 1985-1988 година. Тук липсва обща година за двата последни отрязъци, което не позволява обвързването им в общ динамичен ред. Освен това липсват данни преди 1947 година, т.е. дори да обвържем всички отрязъци в един общ динамичен ред, той няма да бъде достатъчно дълъг за целите на анализа.

(7) В Унгария данните за индексите на заплатите в индустрията са разделени на четири времеви отрязъка – 1927-1938, 1938-1943, 1948-1970 и

---

<sup>2</sup> Допълнителен проблем е че за този времеви отрязък данните са за БВП, а за следващите – за нетния материален продукт. Както показва нашият последващ анализ динамиката на БВП, на нетния материален продукт и на националния доход е практически еднаква.

1970-1987 година. Тук липсват данни за дълъг период, което не позволява обвързването на втория и третия времеви отрязъци.

(8) В Унгария данните за индексите на цените на дребно са разделени на три времеви отрязъка – 1924-1948, 1948-1965 и 1965-1988 година. Тук имаме общи години и за трите времеви отрязъка, което позволява те да се обединят в един общ динамичен ред.

(9) В Унгария данните за нетния материален продукт са разделени на пет времеви отрязъка<sup>3</sup> – 1925-1943, 1950-1954, 1955-1960, 1960-1975 и 1975-1987 година. Тук липсват данни за дълъг период, което не позволява обвързването на първия и втория времеви отрязъци.

Тези проблеми ни принудиха да се обърнем за помощ към националните статистически учреждения на трите държави. Към настоящия момент получихме отговор от Чешкото статистическо бюро и от Унгарското централно статистическо бюро<sup>4</sup>.

От Чешкото статистическо бюро получихме данни за индекса на потребителските цени за периода 1939-2009 година, данни за заплатите за периода 1930-1937 година (Federální statistický úřad 1985: 22) и индекса на националния доход за периода 1920-1965 година (Nachtigal 1969: 77)<sup>5</sup>.

За съжаление Akos Lencses от Унгарското статистическо бюро ни пише, че „информацията, която вие искате, едва ли съществува”. Въпреки това в официалния сайт на Унгарското статистическо бюро намерихме данни за индекса на потребителските цени за периода 1985-2009 година.

От Полското статистическо бюро не получихме отговор, но в официалния им сайт намерихме данни за индекса на потребителските цени в Полша за периода 1950-2009 година.

Сравняването на данните за индексите на заплатите в индустрията през периода 1930-1937 година от книгата на Митчел и от Чешкото статистическо бюро показва известно разминаване между тях (фигура 1 в Приложение 1). Това разминаване ни накара да използваме друг подход за обвързването на всички времеви отрязъци в общ динамичен ред. Същността на подхода е да

---

<sup>3</sup> Отделно има инцидентни данни за 1900, 1912 и 1921 година.

<sup>4</sup> По този повод изказваме нашите искрени благодарности на Ondřej Kořata от Information Service Department, Czech Statistical Office и на Akos Lencses от HCSO Library.

<sup>5</sup> В бележка под линия е указано, че автор на данните е инженер Miroslav Toms.

екстраполираме модела от предходния отрязък една година напред<sup>6</sup> и по този начин да получим стойност за година, която е обща за два отрязъка.

При този подход основното е начинът на моделиране. Тъй като времевите отрязъци са доста кратки, не можем да използваме бейсовския спектрален анализ. Затова за моделирането сме използвали собствена модификация на линейни сплайнове. Накратко за същността на тази модификация:

(1) Построяваме поредица от линейни модели, първият от които включва първите две години, вторият – първите три години, третият – първите четири години и т.н. Последният модел включва всичките години. Избира се най-вероятния модел;

(2) Последната година на най-вероятния модел става начало на нов динамичен ред;

(3) Точки (1) и (2) се повтарят върху оставащите години, докато се опише целия динамичен ред;

(4) Екстраполираме последния сплайн една или две години напред.

Резултатите от моделирането и от екстраполацията са показани на фигури 2 и 3 в Приложение 1.

По този начин формирахме общ динамичен ред за периода 1918-1988 година. Но и този динамичен ред все още не е достатъчно дълъг за търсене на вълни на Кондратиев. Затова се наложи да потърсим данни за заплатите в индустрията от статистическите годишници на Чехословакия и на Чешката република за периода 1989-2007 година.

Сравняването на данните за индексите на заплатите в индустрията през периода 1980-1988 година от книгата на Митчел и от статистическите годишници показва пълно съвпадение между тях (фигура 4 в Приложение 1). Това ни дава основание да продължим динамичния ред от книгата на Митчел с данните от статистическите годишници на Чехословакия и на Чешката република.

Тук трябва да направим една методологическа уговорка. След 1993 година държавата Чехословакия се разделя на две отделни самостоятелни държави – Чехия и Словакия. По тази причина е методологически некоректно

---

<sup>6</sup> А там, където се налага, и две години напред.

динамичния ред за Чехословакия да бъде продължаван с данни след 1993 година. Това би могло да бъде направено само след специални преизчисления, базирани на експертни оценки<sup>7</sup>. Доколкото данните за индекса на потребителските цени за периода 1939-2009 година сме получили наготово от Чешкото статистическо бюро, разчитаме, че те са резултат от такива преизчисления от местните експерти. Ние обаче, като екип от България, не се наемаме да преизчислим данните за индекса на заплатите в индустрията и за нетния материален продукт след 1993 година, а се доверяваме на данните в статистическите годишници, в които динамичните редове включват години както преди 1993, така и след 1993. Затова разчитаме, че тези данни са сравними.

Сравняването на данните за индексите на цените на дребно от книгата на Митчел и за индексите на потребителските цени от Чешкото статистическо бюро през периода 1938-1948 година показва почти пълно съвпадение (фигура 5 в Приложение 1). През периодите 1953-1965 и 1965-1988 година съвпадението обаче не е толкова пълно, макар че разликите са малки (фигури 6 и 7 в Приложение 1). Затова решихме да използваме данните от Чешкото статистическо бюро, като удължим динамичния ред с данните на Митчел за периода 1923-1939 година. Допълнително се наложи да отчетем паричната реформа в Чехословакия през 1953 година.

Сравняването на данните за брутният вътрешен продукт от книгата на Митчел и за националния доход от книгата на Нахтигал през периода 1920-1937 година (фигура 8 в Приложение 1) показва, че след 1931 година има почти пълно съвпадение. Сравнението на данните за нетния материален продукт от книгата на Митчел и за националния доход от книгата на Нахтигал за периода 1948-1960 година (фигура 9 в Приложение 1) показва пълно съвпадение, както и сравнението за периода 1960-1966 година (фигура 10 в Приложение 1). Затова нашето решение е да използваме данните на Митчел, като да попълним липсващите стойности за периода 1931-1948 година с данните на Мирослав

---

<sup>7</sup> Същата ситуация имаме в Чехословакия и в периода на Втората световна война – „разделяне на бившата Чехословакия през 1938 година според Мюнхенския договор – граничните региони попадат основно във фашистка Германия, и през 1939 година – създаване на независима словашка държава и немско подчиняване на Чехия като протекторат Бохемия и Моравия.” (лична кореспонденция с г-н Ondřej Kořata от Information Service Department, Czech Statistical Office) Именно по тази причина данните за индексите на националния доход в книгата на Нахтигал се базират на експертните оценки и преизчисленията на инженер Мирослав Томс.

Томс. По този начин формирахме общ динамичен ред за периода 1920-1988 година. Но и този динамичен ред все още не е достатъчно дълъг за търсене на вълни на Кондратиев. Затова се наложи да потърсим данни за националния доход и за brutния вътрешен продукт от статистическите годишници на Чехословакия и на Чешката република за периода 1989-2008 година.

Сравняването на данните за нетния материален продукт от книгата на Митчел и за националния доход от статистическите годишници през периода 1985-1990 година показва пълно съвпадение между тях (фигура 11 в Приложение 1). Това ни дава основание да продължим динамичния ред от книгата на Митчел с данните от статистическите годишници на Чехословакия и на Чешката република.

Сравняването на данните за индексите на цените на дребно от книгата на Митчел и за индексите на потребителските цени от Унгарското статистическо бюро през периода 1984-1988 година показва почти пълно съвпадение (фигура 12 в Приложение 1). Затова решихме да използваме данните от книгата на Митчел, като удължим динамичния ред с данните от Унгарското статистическо бюро за периода 1989-2009 година.

Сравняването на данните за индексите на цените на дребно от книгата на Митчел и за индексите на потребителските цени от Полското статистическо бюро през периода 1948-1965 година показва, че след 1957 година двата динамични реда почти напълно съвпадат (фигура 13 в Приложение 1). През периода 1965-1988 двата динамични реда отново почти напълно съвпадат (фигура 14 в Приложение 2). Това ни дава основание да използваме данните от книгата на Митчел, като удължим динамичния ред с данните от Полското статистическо бюро за периода 1989-2009 година.

За останалите показатели липсват данни за по-дълги периоди, което не ни позволи да обвържем всички отрязъци в един общ динамичен ред. Затова ще анализираме пет динамични реда:

(1) Индекси на заплатите в индустрията в Чехословакия през периода 1918-2007 година – дължина на реда 90 години;

(2) Индекси на цените в Чехословакия през периода 1923-2009 година – дължина на реда 87 години;

(3) Индекси на нетния материален продукт в Чехословакия през периода 1920-2008 година – дължина на реда 89 години;

(4) Индекси на цените в Полша през периода 1924-2009 година – дължина на реда 86 години;

(5) Индекси на цените в Унгария през периода 1924-2009 година – дължина на реда 86 години.

Този резултат – пет динамични реда от девет възможни, при това с продължителност от 86 до 90 години, е определено удовлетворителен.

### 3. Метод

Методът за откриване на цикличните вълни е описан подробно на български език в статията „Цикличността в равнището на цените на хранителните и нехранителните стоки в България през XX век” (Найденов, Харалампиев 2007) и на английски език в статията „Cyclic Recurrence of Foodstuffs and Non-foodstuffs Price Level in Bulgaria during XX Century” (Naidenov, Haralampiev 2007).

### 4. Резултати

Откритите цикли в петте динамични реда са представени обобщено в следната таблица:

Таблица 1

Открити цикли в динамиката на ценностните показатели

Периоди	Индекси на заплатите в индустрията (Чехословакия)	Индекси на цените (Чехословакия)	Индекси на нетния материален продукт (Чехословакия)	Индекси на цените (Полша)	Индекси на цените (Унгария)
57			X		
49	X				
47					X
46		X			
45				X	
40			X		
39	X				
34	X				
32				X	X
30		X		X	
28			X		
26	X				
25					X
23		X	X		



Периоди	Индекси на заплатите в индустрията (Чехословакия)	Индекси на цените (Чехословакия)	Индекси на нетния материален продукт (Чехословакия)	Индекси на цените (Полша)	Индекси на цените (Унгария)
22	X			X	
17			X	X	
16		X			X
14		X		X	X
13	X	X			
12	X				X
11	X		X	X	X
10	X		X		
9			X		
8		X			

## 5. Анализ на резултатите

### 5.1. По първа задача установяваме следното:

5.1.1. Несъмнено е наличието на дълги вълни на Кондратиев в икономическото развитие на трите страни. Във всеки един от петте показателя има **класически** дълги вълни на Кондратиев – с период от 45 до 60 години. В два от тях – индексите на заплатите в индустрията и индексите на нетния материален продукт на Чехословакия, има и две **некласически** вълни с продължителност съответно 39 и 40 години<sup>8</sup>. Този резултат от една страна опровергава предположението на С. М. Меньшиков и Л. А. Клименко, че на така наречения „социализъм” не са присъщи дългите вълни на Кондратиев (Меньшиков, Клименко 1989: 156-162). От друга страна опровергава и становището на И. М. Абрамов, че сигурно такива вълни съществуват, но те вероятно са с дължина **70-80** години (Абрамов 1990: 12). Впрочем в България Р. Аврамов още през 1986 година, макар и в една фраза, повдигна въпроса дали дългите вълни на Кондратиев са присъщи на „социалистическата” икономика. Тезата му е, че „...отговорът ще бъде положителен, ако се застане на „технологични” позиции и се приеме, че „дългите вълни” са присъща форма на техническия прогрес.” (Аврамов 1986: 115) Ако обаче се застане на такива позиции, трябва да се опровергаят всички теории, включително и тази на Кондратиев (Кондратиев 1989), които обясняват дългите вълни с особеностите и характеристиките именно на **капиталистическия начин на производство**. А

<sup>8</sup> Некласически наричаме дългите вълни на Кондратиев с дължина на вълната между 35 и 45 години.

това съм убеден е **невъзможно**. Така че подходът при който капитализмът и „социализмът” се разглеждат като различен тип общества, но тъй като и двете общества са „индустриални”, „модерни” и пр. и поради това на тях са присъщи дългите вълни на Кондратиев не е перспективен.

5.1.2. Освен дългите вълни на Кондратиев има и всички други видове вълни присъщи на капиталистическия начин на производство – вълните на С. М. Меншиков, на С. Кузнец, на К. Жугляр. Липсват единствено късите вълни на Д. Китчин, свързани с оборота на търговския капитал. Тъй като и при всички досегашни наши изследвания установихме същата липса, считаме че може вече да се направи извода, че късите вълни на икономическата конюнктура **не са присъщи** на съветския държавен капитализъм. Може би причината е, че при съветския тип държавен капитализъм съвкупния капиталист – партийно-държавния апарат – има монопол на пазара на вътрешното потребление. И за разлика от пазара на средства за производство, в който натиска на външния пазар е твърде силен, пазарът на потребителските стоки е сравнително защитен от външния натиск. В резултат на това монополизма на производителя се проявява с пълна сила и поради това няма цикличност в оборота на търговския капитал.

5.1.3. Резултатите на това изследване – **наличието на всички видове вълни, с изключение на вълните на Д. Китчин**, съвпадат с резултатите на предишните наши изследвания – на цикличността на икономическото развитие на България и Русия (общо 10 динамични реда) (Виж например Naidenov, Nagalampiev 2007; Найденов, Харалампиев 2009). Еднаквите резултати на 15 динамични реда от пет държави ни позволяват вече да направим заключението, че при съветския държавен капитализъм цикличността на икономическата конюнктура е идентична с тази на другите видове капитализъм. Особеността е липсата на късите вълни на икономическата конюнктура.

**5.2. По втората задача** – да се направи анализ на синхронността на дългите вълни – първо, на вълните по трите показателя във всяка страна поотделно; второ, на еднаквите показатели в трите страни едновременно; трето, на динамиката на индикаторите с динамиката на световната конюнктура – получихме следните резултати:

5.2.1. От трите страни дълги редове **и по трите показателя** има само за Чехословакия. Така че ще разгледаме синхронността на трите реда само за тази

страна. Ще разгледаме синхронността както на класическите вълни, така и на неklasическите. От фигура 1 в Приложение 2 е видно, че при класическите вълни има много голяма синхронност между трите показателя. Разбира се, тази синхронност не е **абсолютна**, по простата причина, че дължината на трите вълни е **различна** – 49, 46 и 57 години. Но въпреки това е **много голяма**. Некласически вълни има по показателите „индекси на заплатите в индустрията” с продължителност 39 години и „индекси на нетния материален продукт” с продължителност 40 години – фигура 2 в Приложение 2. Тук синхронността е също **висока**. Но все пак има леко фазово отклонение с размер около 3-4 години. **Тази синхронност е много интересен факт**. Защото в предишно наше изследване за България установихме, че цената на труда в България (надницата на обикновен работник) е със силно фазово отместване – **почти реципрочна** на индексите на хранителните и нехранителните стоки. И е **напълно реципрочна** на индексите на добива на въглища (Naidenov, Haralampiev 2007: 134-135, 138). Защо в двете държави резултатите са коренно различни? Дали причината е, че за един и същи период те са в различен етап на своето икономическо развитие – Чехословакия започва своята индустриализация много по-рано от България? Или имат влияние особеностите на „националния” характер – умението на българина, когато е притиснат от държавната машина да намира много „неформални” начини да поддържа високо ниво на стойността на работната си сила? Впрочем това умение на българина е изразено в поговорката „Никога не можете да ни платите толкова малко, колкото малко ние ви работим”. А също и в поговорката „Вие ни лъжете, че ни плащате, ние ви лъжем, че ви работим”. Интересно е още, че синхронността на цената на труда в Чехословакия с другите ценностни показатели е идентична със синхронността на цената на труда установени от Кондратиев в Англия – циклите на номиналната работна заплата (седмичната работна заплата на работниците в памукотекстилната промишленост и на селскостопанските работници) са в синхрон с циклите на стоковите цени и на лихвата на капитала (Кондратиев 1989: 185-188). Висока синхронност има цената на труда (работната заплата на работниците в каменновъглената промишленост) с други ценностни показатели – например спестяванията на населението, износа, вноса и др., и във Франция (Кондратиев 1989: 198). Така че този проблем – кое е типичното за капитализма –

синхронност или реципрочност на цената на труда спрямо другите индикатори е отворен и очакваме тепърва да бъде обсъждан в професионалната гилдия.

Високата степен на синхронност между трите ценностни показателя в Чехословакия както при класическите, така и при некласическите вълни напълно съответства на добре извесния факт за взаимната зависимост и взаимно влияние между различните процеси на капиталистическата икономика в дадена страна.

5.2.2. Относно сравнението на еднаквите показатели в трите страни трябва да се отбележи, че от трите показателя има само един и в трите страни – **индексите на цените**. От фигура 3 в Приложение 2 се вижда, че това са три класически вълни с близка продължителност – в Чехословакия 46 години, в Полша – 45 години и в Унгария – 47 години. Синхронността между трите вълни е много голяма – 2 до 3 години. Тя съвпада практически с разликата в дължината на вълните. Може убедено да се каже, че динамиката на конюнктурата на цените при трите страни е в **пълна синхронност**.

5.2.3. Относно динамиката на индикаторите с динамиката на световната конюнктура най-напред искаме да кажем, че това е проблем, който заслужава специално внимание – тоест трябва да е предмет на отделно изследване. Най-добре е да се изследва синхронността на динамиката на всеки отделен индикатор от трите страни с динамиката на **същия** в световната конюнктура. На този етап ще се задоволим да видим синхронността на един показател – индексите на цените, който го имаме и за трите страни, с общата динамика на световната конюнктура. От фигура 3 в Приложение 2 се вижда, че двата пълни цикъла на трите страни са синхронни с четвърти и пети цикъл на световната икономическа конюнктура<sup>9</sup>. Трябва да отбележим, че същото – **синхронност** на динамиката на националната икономика с динамиката на световната икономика установихме и за България в предишните ни изследвания. Но установихме и **асинхронност** на руската икономика с динамиката на световната икономика. Което не е много трудно да се обясни, като се има предвид големината, многосекторността и сравнително по-високата степен на авторитарност на руската икономика. Сегашното ни изследване ни позволява с висока убеденост да твърдим, че икономиката на европейските страни от така наречения

---

<sup>9</sup> Въпреки че има разлики във възгледите на отделните автори кога са върховете и спадовете на отделните цикли, все пак тези разлики не са големи (Виж Николов 1985: 70).

„социалистически” лагер се развиваше **синхронно** с колебанията на световната икономика.

## **6. Изводи**

Наличието на дълги вълни на Кондратиев, тяхната синхронност помежду им, а също и синхронността им с динамиката на световната конюнктура ни позволява да твърдим, че динамиката на икономическото развитие на страните с централизиран национален капитал (съветски тип държавен капитализъм), не се отличава принципно от динамиката на страните с децентрализиран национален капитал. Това ни показва, че и по тази същностна черта на капиталистическия начин на производство – неговата динамика, централизираната икономика носи характеристиките на капитализма<sup>10</sup>.

## **Литература:**

- Абрамов И. (1990), Циклы в развитии экономики СССР. Минск
- Аврамов Р. (1986), „По повод на „дългите вълни” на Кондратиев”,  
Икономическа мисъл, брой 3
- Кондратиев, Н. (1989), Большие циклы экономической конъюнктуры. В:  
Проблемы экономической динамики, издателство „Экономика”, Москва
- Меньшиков С. и Л. Клименко, (1989), Длинные волны в экономике. Москва
- Найденев, Г. (1991), Какво става? ВИКОМ-КОС, София
- Найденев, Г. (2003), Стогодишната парадигма. Издателство на Института по  
социология – БАН, София
- Найденев, Г. и К., Харалампиев, (2007), „Цикличността в равнището на цените  
на хранителните и нехранителните стоки в България през XX век”,  
Икономически алтернативи, брой 6
- Найденев Г. и К. Харалампиев, (2009), Дългите вълни на Кондратиев в  
динамиката на брутният вътрешен продукт, брутно промишлено  
производство и националното богатство на Русия през XX век. В: Седма  
международна научна конференция „Мениджмънт и инженеринг”,  
Созопол
- Николов, И. (1985), Дългите вълни на Кондратиев. Профиздат, София

---

<sup>10</sup> Относно другите характеристики на централизираната икономика именно като капиталистическа икономика виж: (Найденев 1991; Найденев 2003).

- Federální statistický úřad. (1985), Historická statistická ročenka ČSSR. SNTL – Nakladatelství technické literatury, Praha; ALFA – Vydavatelství technické a ekonomickej literatúry, Bratislava.
- Mitchell, B. R. (1992), International Historical Statistics Europe 1750-1988, Macmillan
- Nachtigal, V. (1969), Národní důchod Československa: dokumentační shrnutí podkladů z období 1913 – 1966 a analýza období 1946 – 1955. Ekonomický ústav Československé akademie věd, Praha.
- Naidenov, G. and K. Haralampiev, (2007), “Cyclic Recurrence of Foodstuffs and Non-foodstuffs Price Level in Bulgaria during XX Century”, Economic Alternatives, no. 2

*Биографична справка:* Професор Георги Найденов е завършил специалност „Философия” със специализация по социология. Доктор е по философия и доктор на науките по социология. Дисертация „Държавният капитализъм – произход, същност, идеологеми” (2002). Професор по социология в катедра „Публична администрация и регионално развитие” във факултет „Управление и администрация” на УНСС. Основни научни интереси в сферата на икономическата социология, социология на политиката и сравнителна публична администрация. *Основни публикации:* книгите *Какво става* (1991), *100-годишната парадигма* (2003) и *Руските либерали и консерватори в края на осемдесетте* (2004), *Сравнителна публична администрация* (учебник) (2007).

*Адрес за кореспонденция:*

София, УНСС, каб. 5034

Сл. тел.: 81-95-621

Моб. тел.: 0886-62-17-16

E-mail: [naidenov@tu-sofia.bg](mailto:naidenov@tu-sofia.bg)

*Биографична справка:* Калоян Харалампиев е доктор по икономика, специалност „Статистика и демография”. Доцент в катедра „Социология” на Философски факултет на СУ „Св. Климент Охридски”, преподавател по „Статистически методи в социологията” и SPSS. Дисертация „Трудов потенциал на населението на България – минало, настояще и бъдеще” (2003). Научни интереси основно в областта на теорията на вероятностите, бейсовската статистика и демографската статистика.

*Основни публикации:* книгите *Въведение в основните статистически методи за анализ* (учебник) (2003), *Трудов потенциал на населението на България (1992-2001)* (2003), *Нетрадиционен поглед върху традиционни статистически проблеми* (2004), *SPSS за напреднали* (учебно помагало) (2007) и *Работа с данни с SPSS* (учебно помагало) (2009).

*Адрес за кореспонденция:*

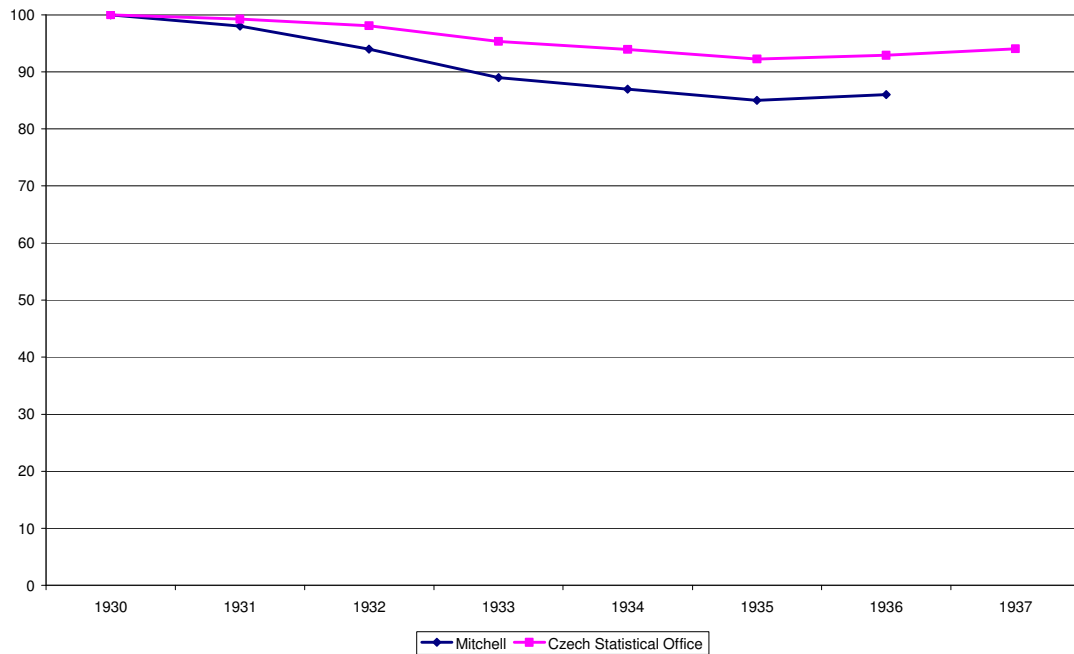
София 1113, Цариградско шосе №125, бл. 4, каб. 413

Сл. тел.: 971-10-02 (вътрешен 320)

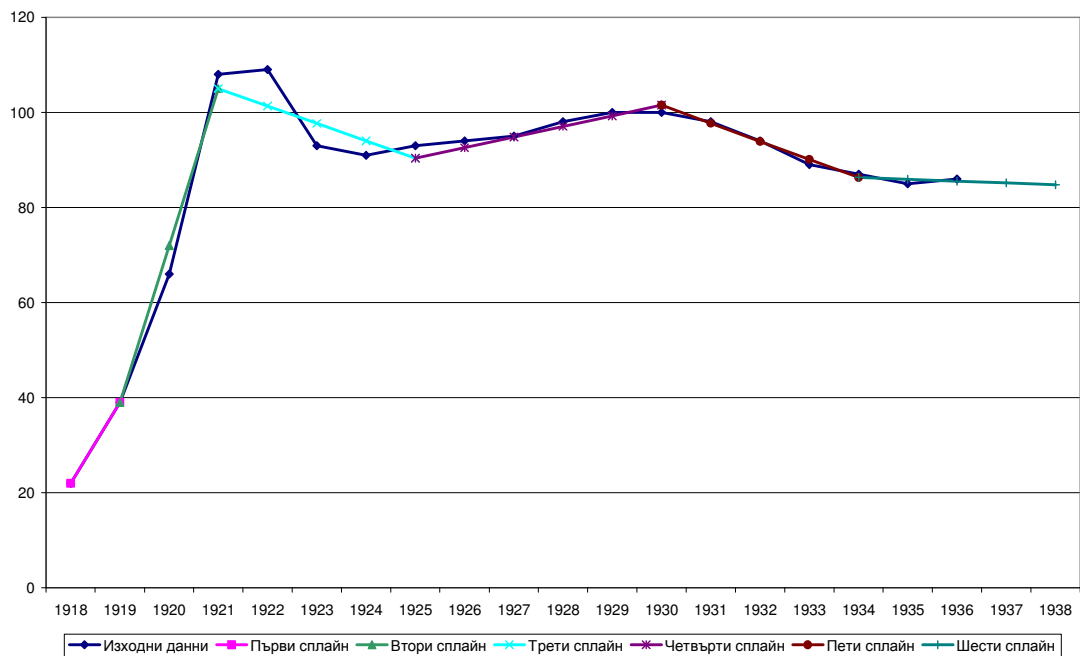
Моб. тел.: 0885-04-62-56

Е-mail: [k\\_haralampiev@hotmail.com](mailto:k_haralampiev@hotmail.com), [kaloyan\\_haralampiev@yahoo.com](mailto:kaloyan_haralampiev@yahoo.com)

## Приложение 1

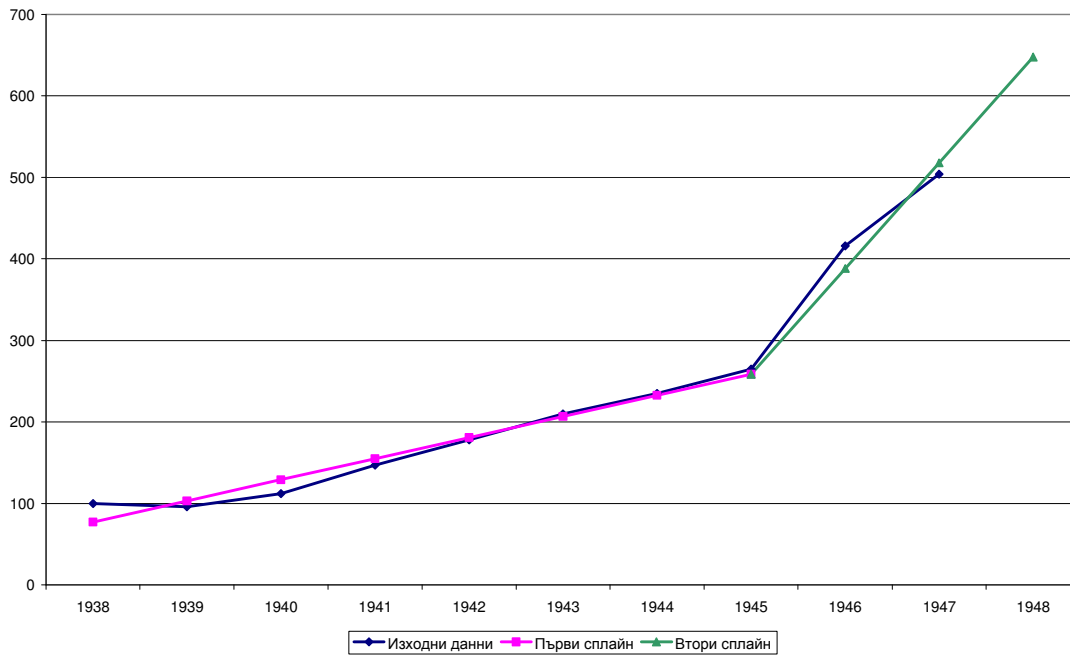


Фигура 1. Индекси на заплатите в индустрията през периода 1930-1937 година според различните източници (Чехословакия)

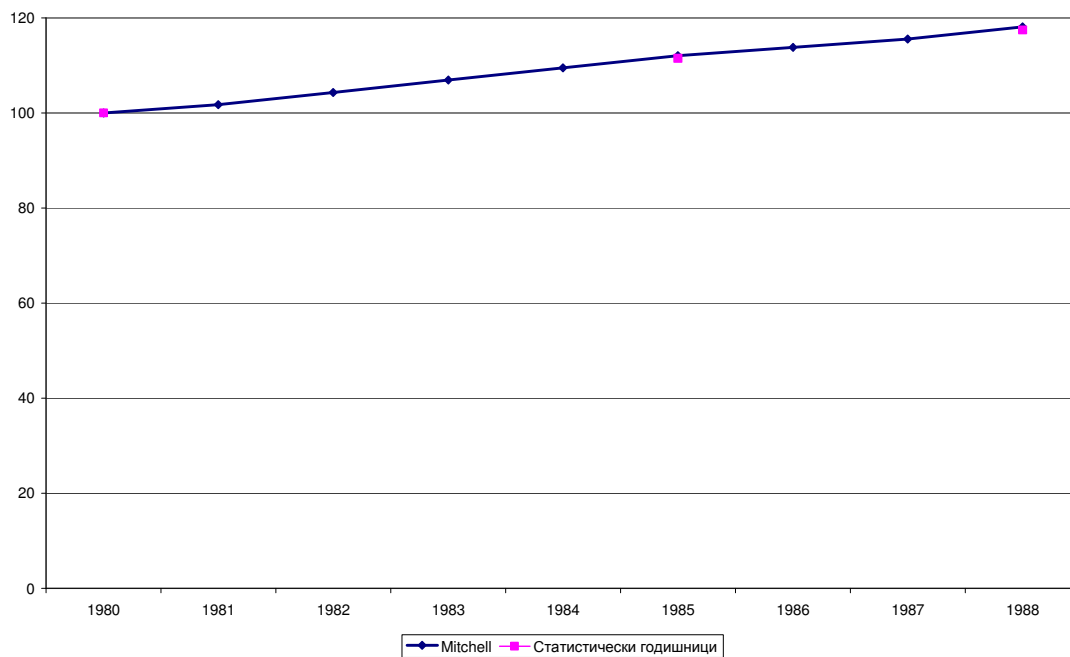


Фигура 2. Линейни сплайнове за индекса на заплатите в индустрията през периода 1918-1938 година (Чехословакия)

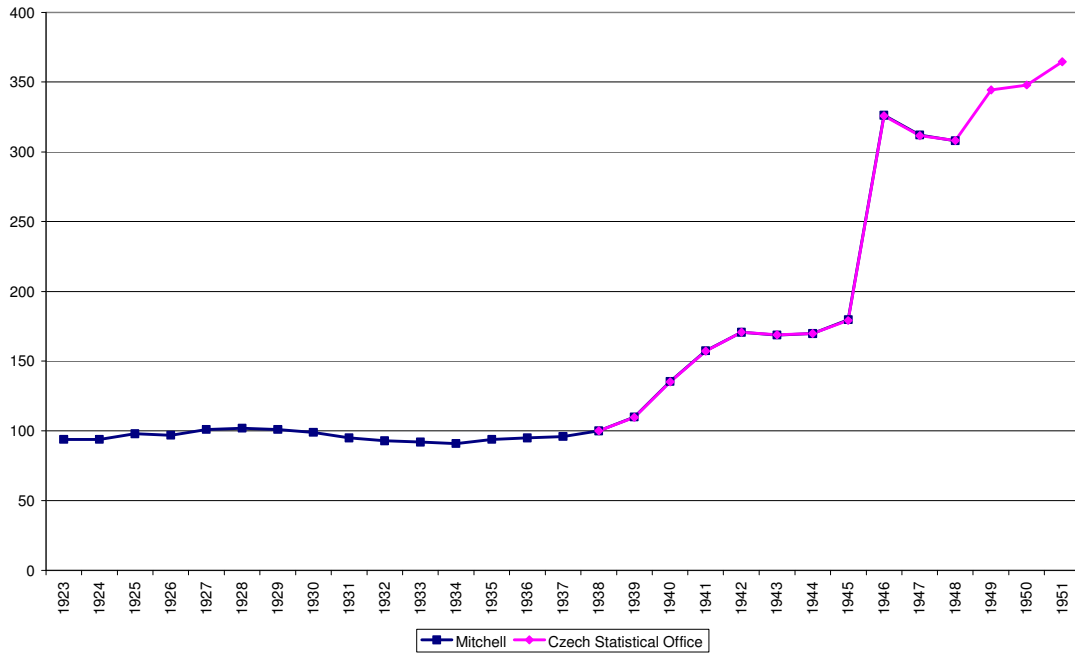




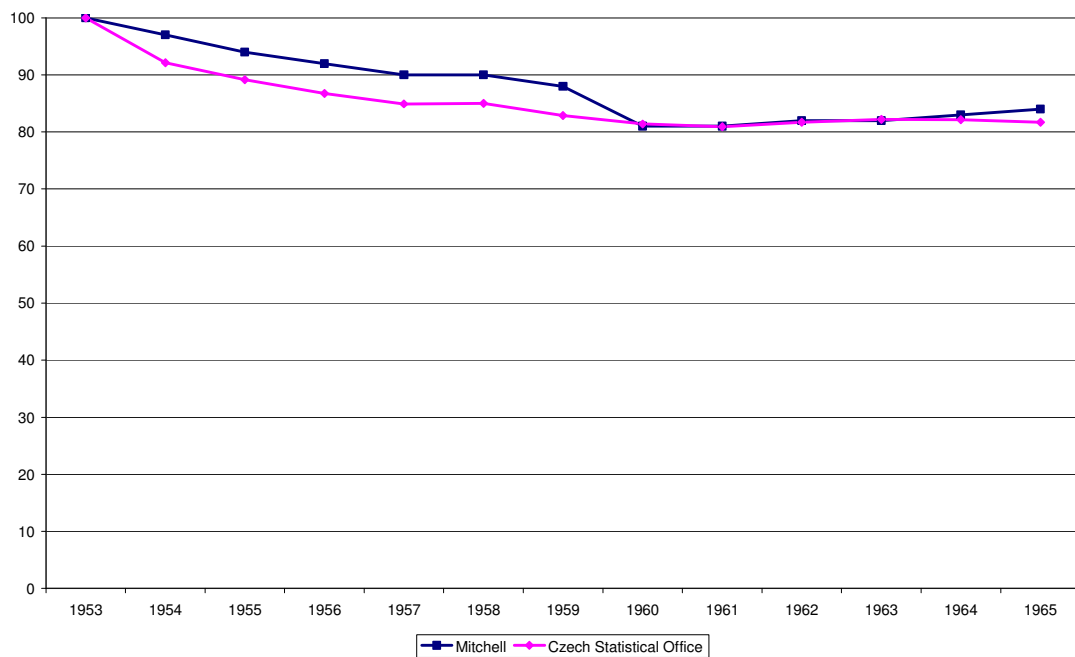
Фигура 3. Линејни сплайнове за индекса на заплатите в индустријата през периода 1938-1948 година (Чехословакија)



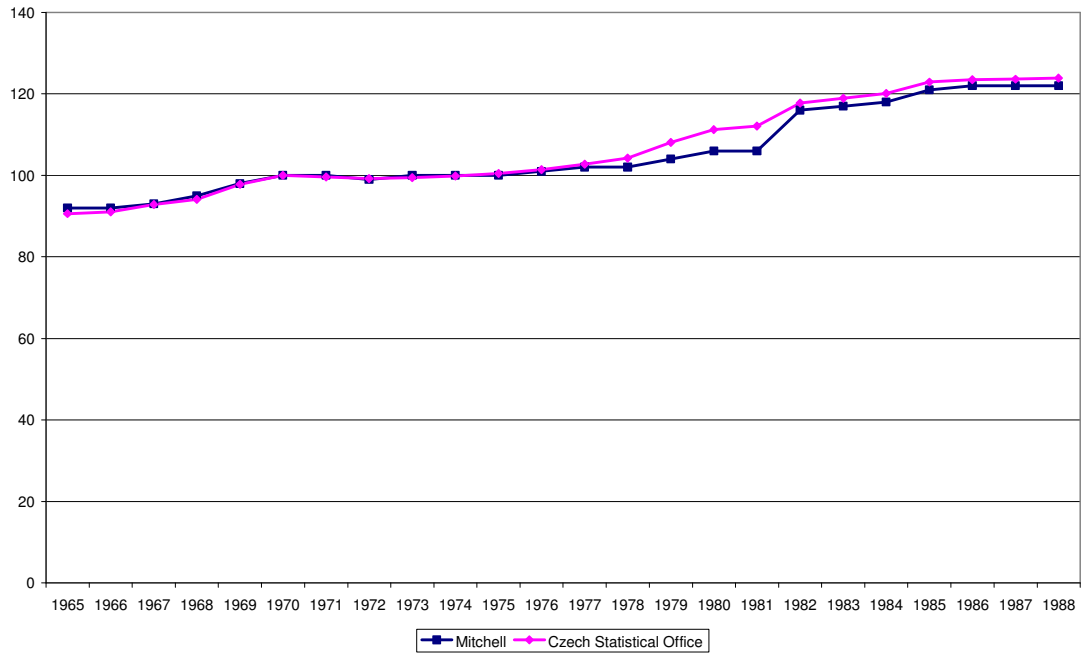
Фигура 4. Индекси на заплатите в индустријата през периода 1980-1988 година според различните източници (Чехословакија)



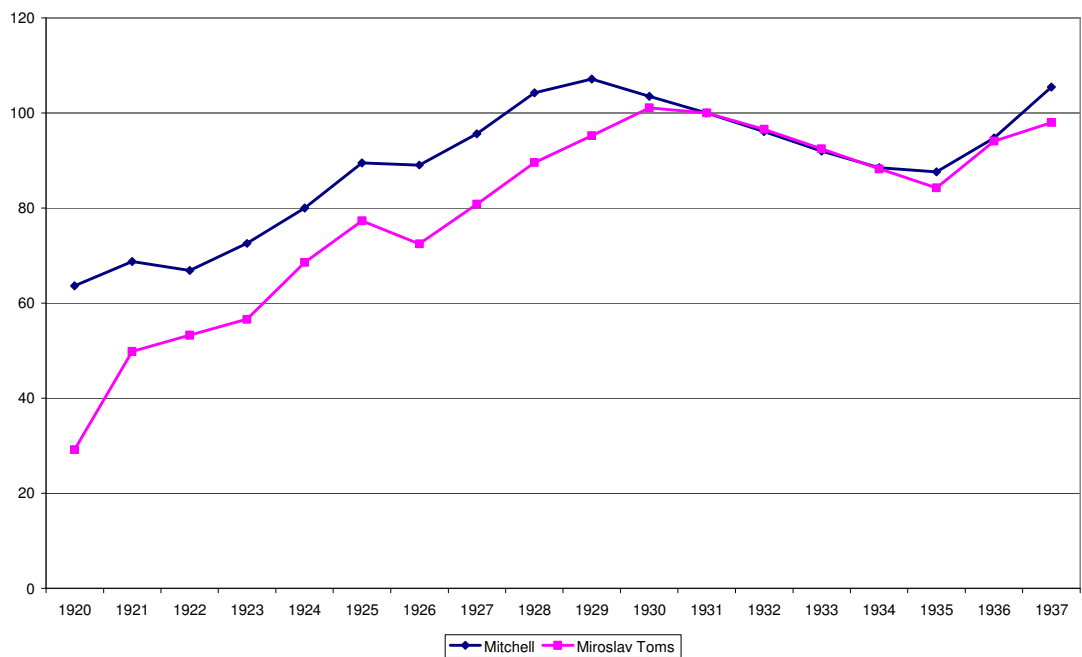
Фигура 5. Индекси на цените през периода 1923-1951 година според различните източници (Чехословакия)



Фигура 6. Индекси на цените през периода 1953-1965 година според различните източници (Чехословакия)



Фигура 7. Индекси на цените през периода 1965-1988 година според различните източници (Чехословакия)



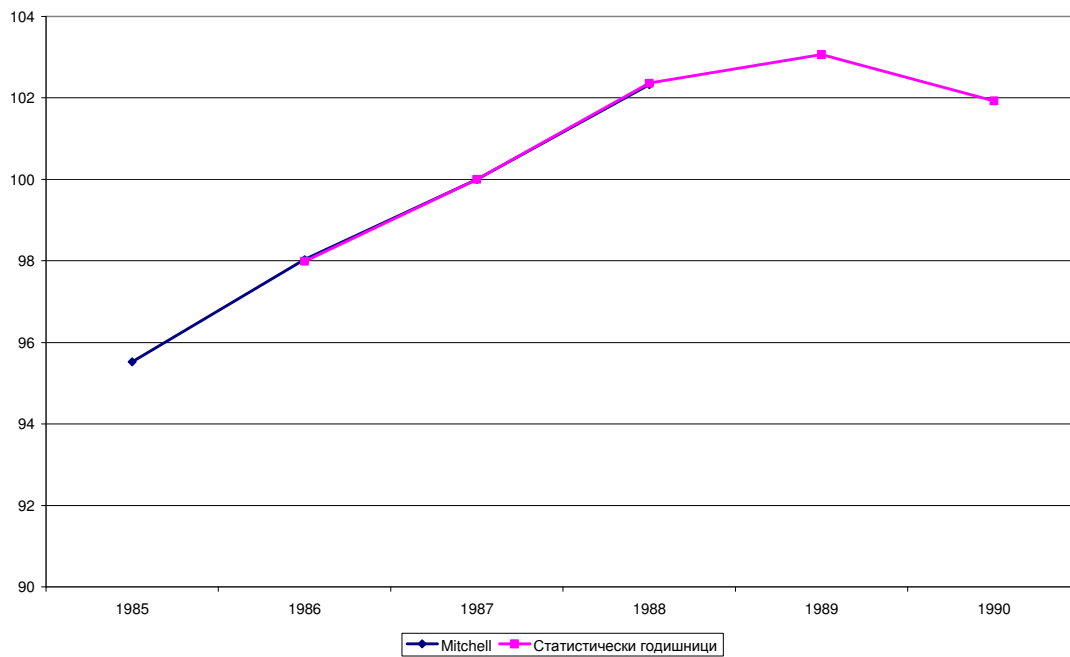
Фигура 8. Индекси на брутния вътрешен продукт през периода 1920-1937 година според различните източници (Чехословакия)



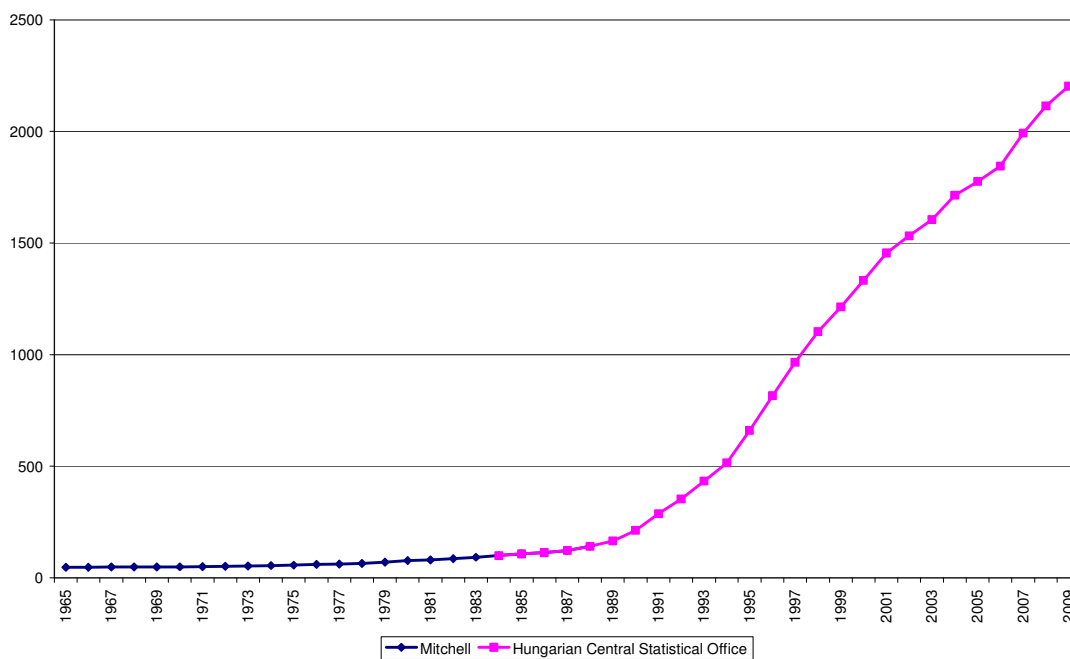
Фигура 9. Индекси на нетния материален продукт през периода 1948-1960 година според различните източници (Чехословакия)



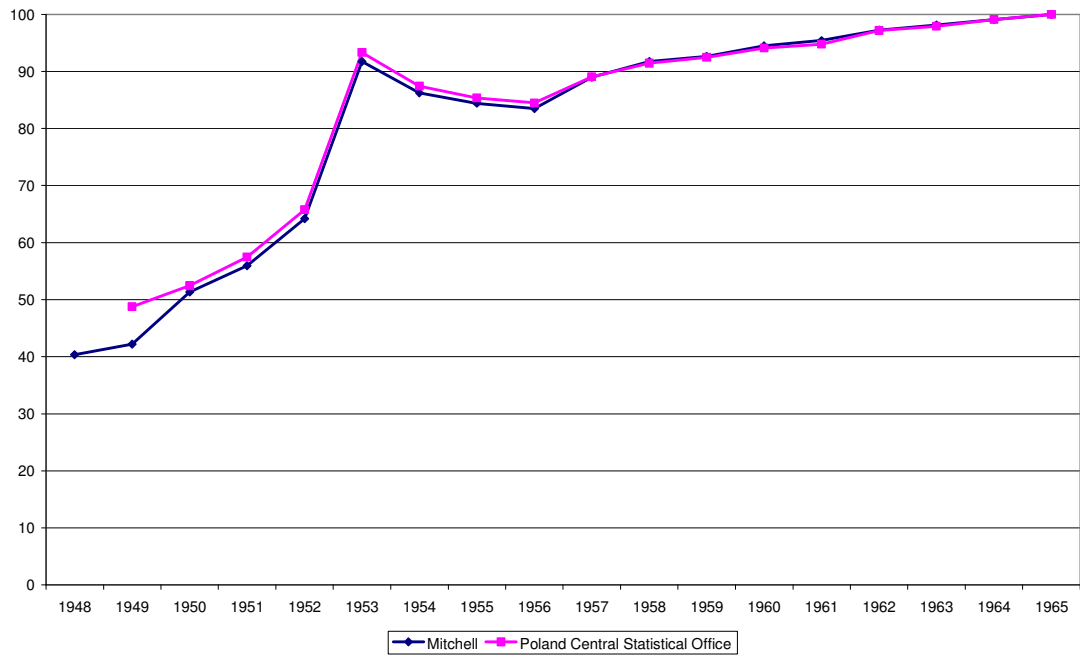
Фигура 10. Индекси на нетния материален продукт през периода 1960-1966 година според различните източници (Чехословакия)



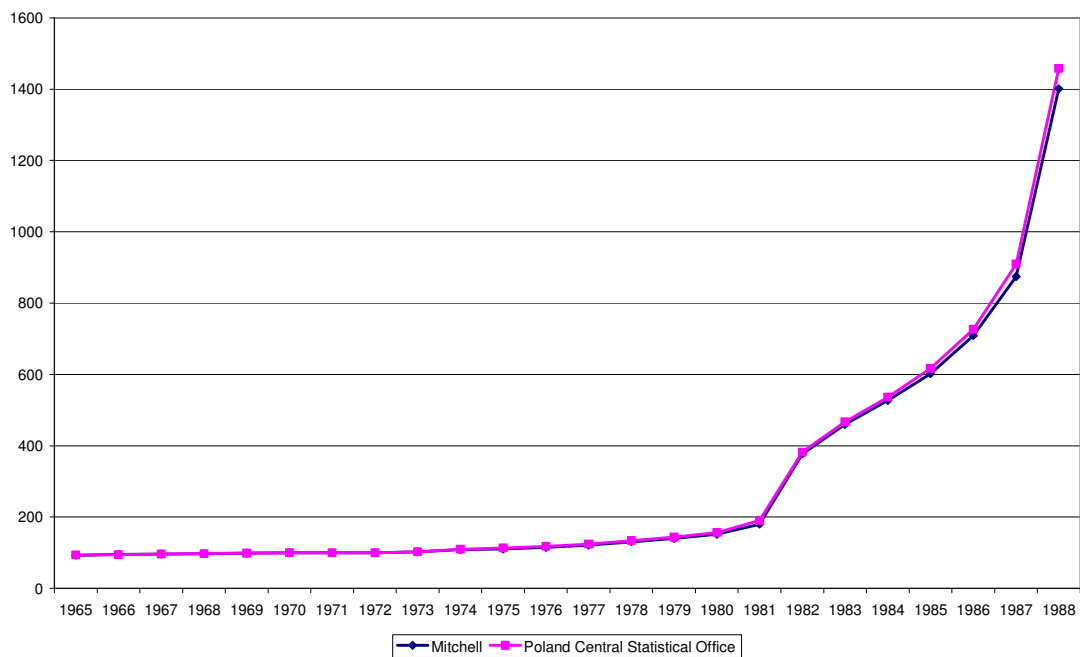
Фигура 11. Индекси на нетния материален продукт през периода 1985-1990 година според различните източници (Чехословакия)



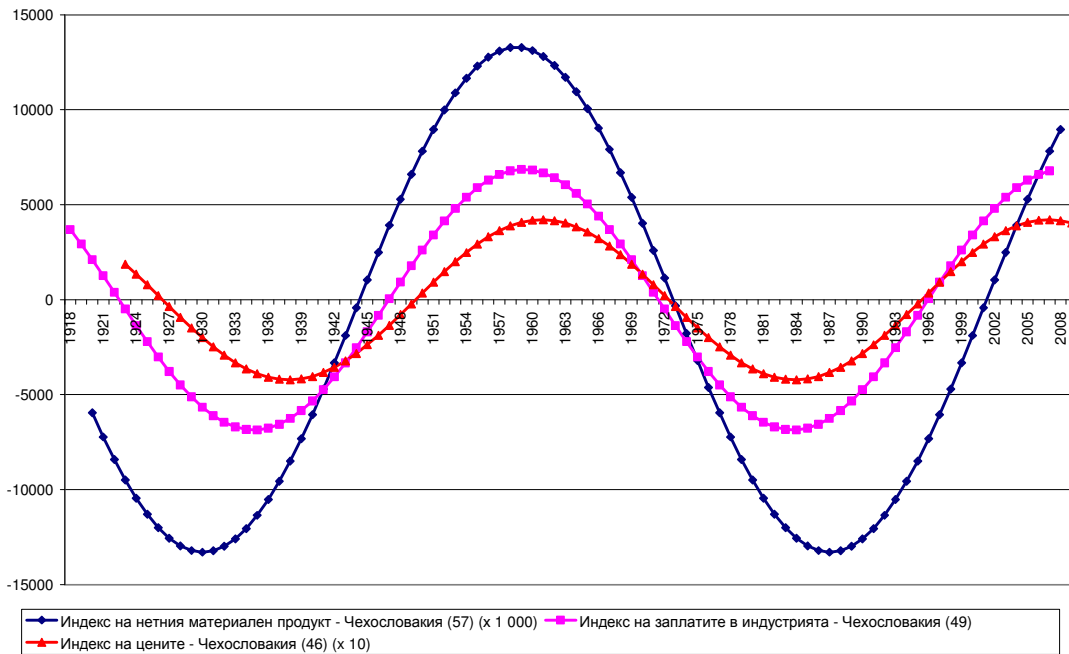
Фигура 12. Индекси на цените през периода 1965-2009 година според различните източници (Унгария)



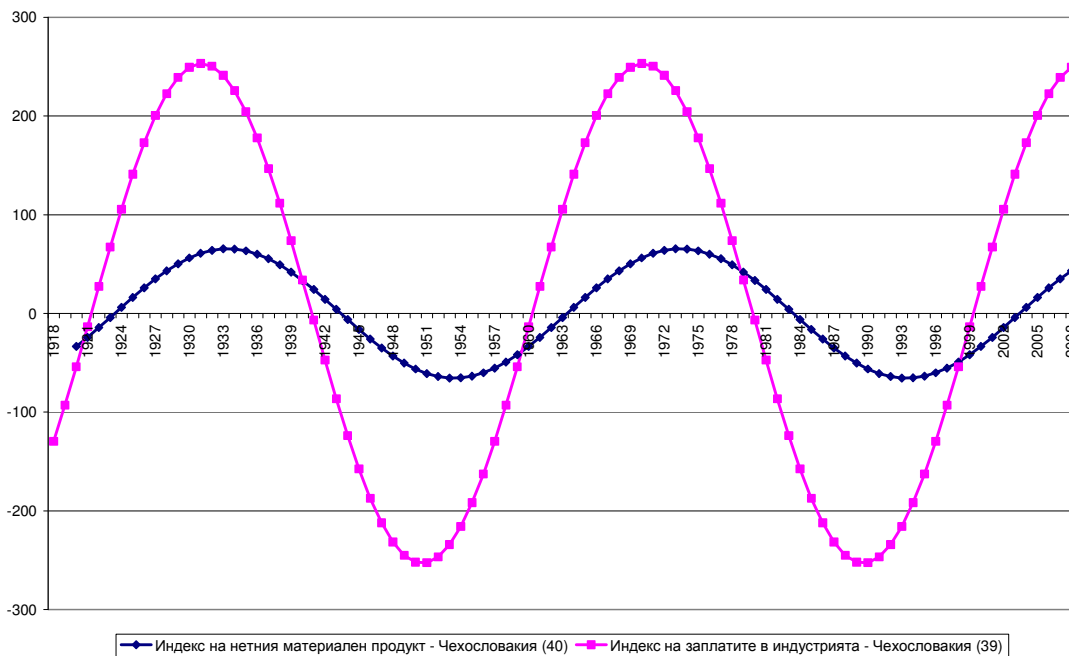
Фигура 13. Индекси на цените през периода 1948-1965 година според различните източници (Полша)



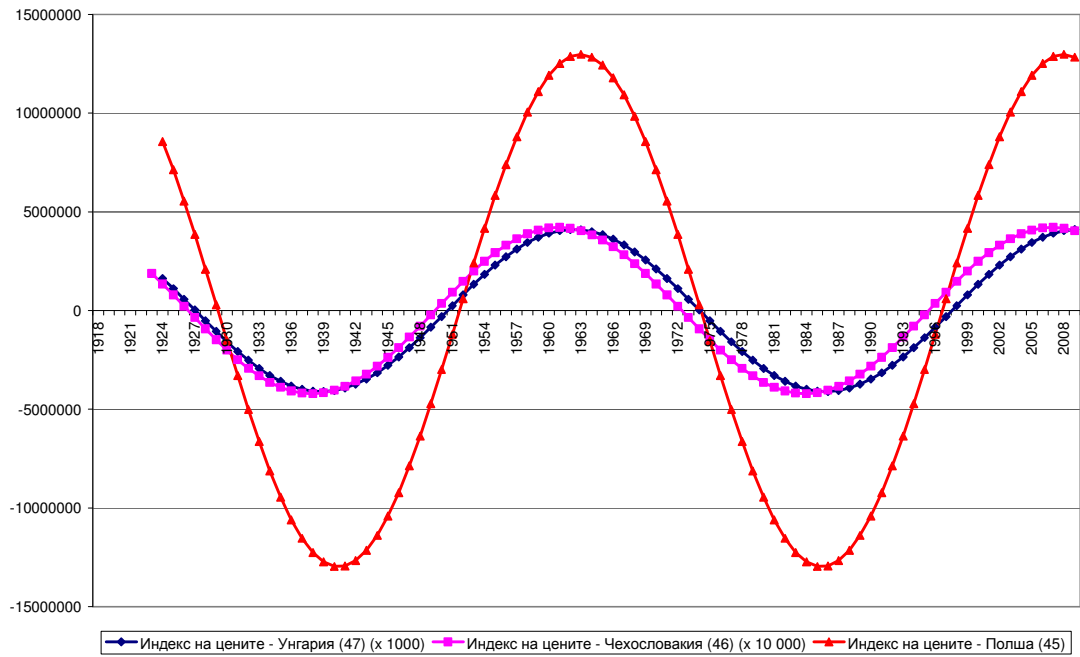
Фигура 14. Индекси на цените през периода 1965-1988 година според различните източници (Полша)



Фигура 1. Класически вълни на Кондратиев в динамиката на ценностните показатели в Чехословакия



Фигура 2. Некласически вълни на Кондратиев в динамиката на ценностните показатели в Чехословакия



Фигура 3. Класически вълни на Кондратиев в индексите на цените в Чехословакия, Полша и Унгария